

Η Επεξεργασία των Ενεργειακών Δεδομένων στα Πλαίσια της Επιστημονικής Έρευνας μετά την θέση σε ισχύ του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

Αγγελική Ζησιού

*Δικηγόρος, LL.M., υποψήφια διδάκτωρ, Νομική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης*

Διάγραμμα

- I. Εισαγωγικά
- II. Ενεργειακός τομέας και προστασία δεδομένων
  1. Θεσμοθέτηση των έξυπνων συστημάτων
  2. Έξυπνοι μετρητές και έξυπνα δίκτυα: εννοιολογική προσέγγιση
  3. Προκλήσεις αναφορικά με την προστασία προσωπικών δεδομένων
- III. Το πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα
- IV. Η επιστημονική έρευνα υπό τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων
  1. Η έννοια της επιστημονικής έρευνας
  2. Η επιστημονική έρευνα ως νομική βάση επεξεργασίας
  3. Επεξεργασία για επιστημονικούς σκοπούς ως έκφανση «έννομων συμφερόντων»
  4. Παροχή πληροφοριών
  5. Κατάλληλες διασφαλίσεις: τεχνικά και οργανωτικά μέτρα
  6. Περαιτέρω διασφαλίσεις
    - i). Πότε είναι υποχρεωτική η εκτίμηση επιπτώσεων DPIA;
    - ii). Πρότυπο αξιολόγησης εκτίμησης επιπτώσεων: DPIA Template
  7. Παρεκκλίσεις από τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων
- V. Συμπεράσματα

I. Εισαγωγικά

Η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σημείο εκκίνησης τον Ιανουάριο του 2012, αναφορικά με τη μεταρρύθμιση της προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μετουσιώθηκε σε πράξη με τις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων να καλύπτουν πια όλες τις εκφάνσεις της ζωής των ευρωπαίων πολιτών.

Μετά από τέσσερα χρόνια προετοιμασίας και συζήτησης, η μεταρρύθμιση στο πεδίο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εγκρίθηκε τελικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 14 Απριλίου 2016. Το νομοθετικό πακέτο που υιοθετήθηκε περιλαμβάνει δύο επιμέρους νομοθετικές πράξεις: (i) αφενός τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας των Δεδομένων¹ (General Data Protection Regulation, GDPR και στο εξής Κανονισμός), που αντικαθιστά την Οδηγία 95/46/ΕΚ, και (ii) αφετέρου την Οδηγία για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα της αστυνομίας και της ποινικής δικαιοσύνης, που αντικαθιστά την Απόφαση-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου². Ως προς τα χρονικά πλαίσια εφαρμογής σημειώνεται ότι ο Κανονισμός τέθηκε σε ισχύ στις 24 Μαΐου 2016, και εφαρμόζεται από τις 25 Μαΐου 2018, ενώ η Οδηγία τέθηκε σε ισχύ στις 5 Μαΐου 2016 και τα Κράτη-μέλη της ΕΕ έπρεπε να την έχουν ενσωματώσει στην εθνική τους νομοθεσία έως τις 6 Μαΐου 2018.

Η ως άνω νομοθετική μεταρρύθμιση επιχειρεί την ενοποίηση, την επικαιροποίηση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων κανόνων στο τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα ο Κανονισμός αποτελεί ουσιαστικό βήμα για την ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών στην ψηφιακή εποχή ενώ παράλληλα διευκολύνει τις επιχειρήσεις με την

---

¹Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)

²Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

απλοποίηση των κανόνων που αυτές θα πρέπει να τηρούν στα πλαίσια της ψηφιακής ενιαίας αγοράς (Digital Single Market).³ Από την πλευρά της η Οδηγία προασπίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα των φυσικών προσώπων όταν γίνεται επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των αρμόδιων αρχών για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους εντός της Ένωσης.

Η ενοποίηση των προϋποθέσεων προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι ο μόνος τομέας στον οποίο η ΕΕ επιχειρεί να εναρμονίσει τις επιμέρους εθνικές νομοθεσίες. Ομοίως, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2016, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή κατέληξαν σε συμφωνία για την ασφάλεια των δικτύων και των συστημάτων πληροφοριών (Security of Network and Information Systems, NIS Directive, Οδηγία (ΕΕ) 2016/1148)⁴. Οι διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/1148 αποσκοπούν στο να καταστήσουν το διαδικτυακό περιβάλλον πιο αξιόπιστο και κατά συνέπεια, να υποστηρίξουν την ομαλή λειτουργία της ψηφιακής ενιαίας αγοράς της ΕΕ.

Οι δύο προαναφερθείσες νομοθετικές πρωτοβουλίες (GDPR και NIS) συνθέτουν ένα νέο πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων και τον έλεγχο της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο στην ΕΕ σε αυτή την τάση ψηφιοποίησης της βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της ενέργειας.⁵

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιαστεί η θεσμοθέτηση των έξυπνων δικτύων και να φωτιστούν οι προκλήσεις που δημιουργεί η επεξεργασία των ενεργειακών δεδομένων στα πλαίσια της επιστημονικής έρευνας μετά την ισχύ του νέου Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Η μελέτη χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναλύεται αφενός η υιοθέτηση των έξυπνων δικτύων και η συμβολή τους στην πολιτική για το 2030 προς τη δημιουργία συστήματος ηλεκτροπαραγωγής χαμηλών ανθρακούχων

---

³COM(2015) 192 final

⁴Οδηγία (ΕΕ) 2016/1148 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 2016, σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφάλειας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση.

⁵Βλ. επίσης, European Commission, Building a New Data Economy Communication (January 2017), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/building-european-data-economy>.

εκπομπών και αφετέρου καταδεικνύονται οι συγκρούσεις που ενδέχεται να προκύψουν από την επεξεργασία των ενεργειακών δεδομένων των έξυπνων δικτύων, αφού αυτά μοιραία επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ως μέρος των συνήθων τεχνικών διαδικασιών τους. Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται υπό ποιες προϋποθέσεις και πότε τα ενεργειακά δεδομένα μπορούν να επεξεργάζονται σύννομα για επιστημονικούς σκοπούς αλλά και η θέση που κατέχει η επιστημονική έρευνα ως νομική βάση επεξεργασίας στο Νέο Κανονισμό για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

II. Ενεργειακός τομέας και προστασία δεδομένων

1. Θεσμοθέτηση των έξυπνων συστημάτων

Μια σημαντική καινοτομία που εισήχθη με την τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια, ιδίως βάσει των Οδηγιών για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου (Οδηγίες 2009/72 / ΕΚ και 2009/73 / ΕΚ), ήταν η εφαρμογή ευφύων συστημάτων μέτρησης με σκοπό την ενεργό συμμετοχή των καταναλωτών στις αγορές παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. «Έξυπνο σύστημα μέτρησης» ή «ευφυές σύστημα μέτρησης» ορίζεται το ηλεκτρονικό σύστημα το οποίο μπορεί να μετρά την κατανάλωση ενέργειας, παρέχοντας περισσότερες πληροφορίες απ' ό, τι ένας συμβατικός μετρητής και μπορεί να μεταδίδει και να λαμβάνει δεδομένα χρησιμοποιώντας μια μορφή ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁶.

Προς την ίδια κατεύθυνση παρόμοιες νομοθετικές διατάξεις απαντώνται στο πλαίσιο της Οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση⁷, όπου σημειώνεται ότι οι καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, τηλεθέρμανσης και τηλεψύξης θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ευφυή συστήματα. Κατά το πνεύμα της Οδηγίας μέσω της εγκατάστασης ευφύων συστημάτων δύναται να παρατηρηθούν

---

⁶Άρθρο 2 σημείο 28 της Οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση (2012/27/ΕΕ).

⁷Οδηγία 2012/27/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των Οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των Οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ.

βελτιώσεις στην ενεργειακή απόδοση υποστηρίζοντας τη δυναμική τιμολόγηση στο πλαίσιο μέτρων ανταπόκρισης στη ζήτηση⁸ από τους τελικούς καταναλωτές

Αν και η τρίτη δέσμη μέτρων δεν θέτει αυστηρά χρονικά όρια για την εγκατάσταση των ευφυών συστημάτων στα Κράτη-μέλη παρά υποδεικνύει την εγκατάσταση αυτών εντός «*ευλόγου χρονικού διαστήματος*»⁹ το «*χειμερινό πακέτο-winter package*» έρχεται να συστηματοποιήσει τις ως άνω δεσμεύσεις.

Το «*χειμερινό πακέτο*», που ανακοινώθηκε επίσημα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 30 Νοεμβρίου 2016¹⁰, αποτελεί την τελευταία επίσημη πρωτοβουλία για μεταρρύθμιση της ενεργειακής νομοθεσίας. Θέτοντας τους καταναλωτές στο κέντρο της Ενεργειακής Ένωσης προωθεί ρυθμίσεις επ' ωφελεία αυτών ώστε όλοι οι καταναλωτές να έχουν πρόσβαση σε πιο ασφαλείς, καθαρές και ανταγωνιστικές μορφές ενέργειας έχοντας ως γνώμονα την ανάπτυξη των ευφυών συστημάτων. Μία από τις οκτώ νομοθετικές προτάσεις που προωθούνται στο «*χειμερινό πακέτο*» αποτελεί και η πρόταση για την Αναδιατύπωση της Οδηγίας σχετικά με την Εσωτερική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας¹¹ (στο εξής: αναθεωρημένη Οδηγία για την Ηλεκτρική Ενέργεια). Όπως ρητά σημειώνεται στα άρθρα 19 και 20 της αναθεωρημένης πλέον Οδηγίας για την ηλεκτρική ενέργεια τα Κράτη-μέλη θα πρέπει ενεργά να προωθούν την ανάπτυξη των έξυπνων δικτύων τηρώντας τις λειτουργικές δυνατότητες που πρέπει να περιλαμβάνουν οι έξυπνοι μετρητές σε περίπτωση που ένα Κράτος-μέλος επιβάλλει την εγκατάστασή τους. Ακόμη μνεία γίνεται και στα τέλη εγκατάστασης των ευφυών συστημάτων μέτρησης, που πλέον επιμερίζονται σε όλους τους καταναλωτές αλλά με διαφανή και αμερόληπτο τρόπο ενώ όπου οι τελικοί καταναλωτές δεν διαθέτουν έξυπνους μετρητές, τα Κράτη-μέλη

---

⁸Ως «ανταπόκριση στη ζήτηση» νοούνται οι οικειοθελείς αλλαγές στη χρήση ηλεκτρικής ενέργειας από τους τελικούς καταναλωτές σε σχέση με τα οικεία συνήθη πρότυπα χρήσης, σε ανταπόκριση στα σήματα της αγοράς (όπως οι χρονομεταβαλλόμενες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας ή οι πληρωμές κινήτρων) ή μετά την αποδοχή προσφορών των εν λόγω καταναλωτών (μεμονωμένα ή μέσω συνάθροισης) για πώληση σε οργανωμένες αγορές ηλεκτρικής ενέργειας της βούλησής τους να μεταβάλουν την από πλευράς τους ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας σε δεδομένη χρονική στιγμή. Ως εκ τούτου, η ανταπόκριση στη ζήτηση δεν θα πρέπει να είναι ακούσια ούτε χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα. COM(2014)356 final.

⁹COM(2014)356 final.

¹⁰Clean Energy For All Europeans Communication [COM(2016) 860 final]

¹¹Πρόταση ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (αναδιατύπωση) COM(2016) 864 final/2 (και στο εξής: αναθεωρημένη Οδηγία για την Ηλεκτρική Ενέργεια).

θα πρέπει εξασφαλίζουν ότι τους παρέχονται μεμονωμένοι συμβατικοί μετρητές που μετρούν με ακρίβεια την πραγματική τους κατανάλωση¹².

Σήμερα η ανάπτυξη των έξυπνων δικτύων αποτελεί οδηγό της πολιτικής για το 2030 και για τη δημιουργία συστήματος ηλεκτροπαραγωγής χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, καθώς η ανάπτυξη αυτών θα βοηθήσει το μετασχηματισμό των ενεργειακών υποδομών ώστε να βελτιωθεί η ενεργειακή απόδοση με τη διακίνηση ολοένα και μεγαλύτερων ποσοτήτων ενέργειας από ΑΠΕ με τελικό σκοπό την ασφάλεια εφοδιασμού.

2. Έξυπνοι μετρητές και έξυπνα δίκτυα: εννοιολογική προσέγγιση

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια αλλά και οι λειτουργικές δυνατότητες των έξυπνων μετρητών και κατ' επέκταση των έξυπνων δικτύων σημειώνονται προλογικά τα κάτωθι:

Οι έξυπνοι μετρητές εγκαθίστανται στα νοικοκυριά των τελικών καταναλωτών όπως και οι συμβατικοί μετρητές ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και φυσικού αερίου¹³. Η ειδοποιός διαφορά και παράλληλα καινοτομία της τεχνολογία των έξυπνων μετρητών είναι ότι μπορούν να διαβιβάζουν τα δεδομένα κατανάλωσης, σε τελικούς καταναλωτές, προμηθευτές ενέργειας, φορείς εκμετάλλευσης του δικτύου είτε τρίτους, αμφίδρομα ψηφιακά χρησιμοποιώντας μορφότυπο ηλεκτρονικής επικοινωνίας¹⁴.

Το ως άνω πλεονέκτημα καταργεί την ως τώρα φυσική επιθεώρηση και καταγραφή της μέτρησης κατανάλωσης των τελικών χρηστών και παράλληλα δίνει τη δυνατότητα στους καταναλωτές να έχουν πρόσβαση στα δεδομένα της κατανάλωσης άμεσα σε «*σχεδόν πραγματικό χρόνο*»¹⁵.

---

¹²Άρθρα 19-22 της αναθεωρημένης Οδηγίας για την Ηλεκτρική Ενέργεια.

¹³2014/724/ΕΕ: Σύσταση της Επιτροπής, της 10ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με το υπόδειγμα για την εκτίμηση των επιπτώσεων της προστασίας δεδομένων όσον αφορά τα έξυπνα δίκτυα και τα έξυπνα συστήματα μέτρησης.

¹⁴European Data Protection Supervisor, 2012, Opinion of the European Data Protection Supervisor on the Commission Recommendation on preparations for the roll-out of smart metering systems, pages 4-6.

¹⁵Ως «*σχεδόν πραγματικός χρόνος*», στο πλαίσιο της έξυπνης μέτρησης, νοείται ο χρόνος, συνήθως δευτερόλεπτα, που απαιτείται μεταξύ της καταγραφής των δεδομένων και της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας και διαβίβασής τους προς χρήση ή πληροφόρηση στον τελικό αποδέκτη-χρήστη. Άρθρο 2 στοιχείο 20 της Αναθεωρημένης Οδηγίας για την Ηλεκτρική Ενέργεια.

Η εφαρμογή των έξυπνων μετρητών θεωρείται προϋπόθεση για το έξυπνο δίκτυο. Ως έξυπνο δίκτυο ορίζεται το αναβαθμισμένο δίκτυο ενέργειας στο οποίο έχουν προστεθεί αμφίδρομη ψηφιακή επικοινωνία μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή, έξυπνα συστήματα μέτρησης, παρακολούθησης και ελέγχου ικανά να προγραμματίσουν την παροχή ενέργειας με πιο αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο¹⁶.

3. Προκλήσεις αναφορικά με την προστασία προσωπικών δεδομένων¹⁷

Με τη χρήση έξυπνων μετρητών σε όλη την Ευρώπη, ο όγκος των δεδομένων που θα είναι διαθέσιμα για την κατανάλωση ενέργειας θα αυξηθεί σημαντικά. Τα έξυπνα συστήματα μέτρησης αποτελούν, όπως ήδη εκτέθηκε, εφελτήριο προς την ανάπτυξη των έξυπνων δικτύων. Συνιστούν εργαλεία για την ενδυνάμωση της ενεργού συμμετοχής των καταναλωτών στην αγορά ενέργειας και διευκολύνουν την ευελιξία των συστημάτων με μηχανισμούς ανταπόκρισης στη ζήτηση και άλλες καινοτόμες υπηρεσίες.

Η έξυπνη μέτρηση συνιστά μια ριζική αλλαγή σε σύγκριση με την προηγούμενη συλλογή δεδομένων και τις πρακτικές που ακολουθούσαν οι προμηθευτές ενέργειας. Μέχρι τώρα, οι τελευταίοι συγκέντρωναν και διαβίβαζαν στους τελικούς καταναλωτές ενδείξεις κατανάλωσης για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα συνήθως σε τριμηνιαία ή ετήσια βάση. Συνεπώς και τα δεδομένα κατανάλωσης που μπορούσαν να συλλεχθούν ανά νοικοκυριό ακολουθούσαν την αυτή λογική.

Με την ανάπτυξη όμως των έξυπνων δικτύων καθίσταται πλέον δυνατή η συλλογή λεπτομερών δεδομένων σχετικών με την κατανάλωση ενέργειας όχι μόνο ανά τρίμηνο αλλά ανά μέρα ακόμη και ανά ώρα. Με δεδομένα σε τέτοια ευκρίνεια, εκείνοι που έχουν πρόσβαση στα δεδομένα των έξυπνων μετρητών είναι σε θέση να γνωρίζουν πότε ακόμη και πόσες συσκευές χρησιμοποιούνται σε ένα νοικοκυριό.

Επιπλέον οι έξυπνοι μετρητές δύναται να παράσχουν λεπτομερή ανάλυση της χρήσης ενέργειας για μεγάλα χρονικά διαστήματα, δεδομένα ικανά να αποκωδικοποιήσουν καταναλωτικές συμπεριφορές και μοντέλα χρήσης ενέργειας

---

¹⁶Άρθρο 2 στοιχείο 18 της Αναθεωρημένης Οδηγίας για την Ηλεκτρική Ενέργεια.

¹⁷Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 12/2011 on smart metering, 00671/11/EN, WP183, 4 April 2011.

των τελικών καταναλωτών. Τα συγκεκριμένα μοτίβα και προφίλ κατανάλωσης ενέργειας εκτός του ότι κρίνονται ιδιαιτέρως σημαντικά για την ανάλυση της χρήσης ενέργειας και τη διατήρηση αυτής, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για άλλους σκοπούς όπως διαφημιστικούς με μεγάλη εμπορική αξία.

Οι ως άνω εξελίξεις πέρα από το θετικό πρόσημο που μπορεί να έχουν σε πολλά επίπεδα εγείρουν και ανησυχίες αναφορικά με την ασφάλεια, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αλλά και την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς τα δεδομένα αυτά βρίσκονται ανοιχτά σε ευρύτερο κύκλο αποδεκτών, με αποτέλεσμα πρωτόγνωρους στον ενεργειακό τομέα κινδύνους για τα υποκείμενα των δεδομένων.

Σε ένα πρώτο στάδιο μπορούμε να εντοπίσουμε δύο βασικούς τύπους παραβιάσεων της ασφάλειας αναφορικά με τα δεδομένα που συλλέγονται από έξυπνους μετρητές. Η πρώτη οδηγεί σε μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση και χρήση προσωπικών δεδομένων ενώ η δεύτερη οδηγεί σε κάποιο είδος συμπεριφοράς, κυρίως ποινικώς κολάσιμης.

Η παρούσα μελέτη θα επικεντρωθεί στην ανάλυση για παραβιάσεις της πρώτης κατηγορίας καθώς τα έξυπνα δίκτυα και τα συστήματα έξυπνης μέτρησης αναπόφευκτα επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ως μέρος των συνήθων τεχνικών διαδικασιών τους και κυρίως ως προς την επεξεργασία αυτών για επιστημονικούς και ερευνητικούς σκοπούς. Η δεύτερη κατηγορία παραβιάσεων θα πρέπει να αξιολογηθεί σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο των Κρατών-μελών και συνεπώς εκφεύγει του πεδίου ανάλυσης της παρούσας μελέτης.

Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζεται η θέση της επιστημονικής έρευνας στο νέο Κανονισμό και αναλύεται η αντιμετώπιση της ιδιαιτέρως όταν αναπόφευκτα η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων συνδέεται άρρηκτα με την παραγωγή επιστημονικών αποτελεσμάτων.

III. Το πλαίσιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Τα προσωπικά δεδομένα διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη σημερινή κοινωνία. Ενώ ο πολλαπλασιασμός της τεχνολογικής καινοτομίας έχει κάνει την

αυτοματοποιημένη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων συνθήκη, η προάσπιση των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων δεν ήταν πάντα προαπαιτούμενο. Σήμερα η προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 παρ.1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στο άρθρο 16 παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Νομικό όχημα αποτελεί ο Γενικός Κανονισμός που όχι μόνο επιδιώκει να ενισχύσει το δικαίωμα των ατόμων να ελέγχουν καλύτερα τα προσωπικά τους δεδομένα αλλά και να δημιουργήσει ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο που ενοποιεί τη νομοθεσία περί προστασίας δεδομένων σε όλα τα Κράτη-μέλη της ΕΕ.

Ο Κανονισμός 2016/679 έχει εφαρμογή σε όλους τους φορείς (ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις, κρατικές αρχές, συλλόγους, κλπ.) που διαχειρίζονται, επεξεργάζονται, αποθηκεύουν και διακινούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, είτε έχουν έδρα και δραστηριότητα σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε όχι, εφόσον τα δεδομένα αφορούν Ευρωπαίους πολίτες ή σχετίζονται με οποιουδήποτε είδους υπηρεσίες και αγαθά προς Ευρωπαίους πολίτες.¹⁸

Παρόλο που ο Κανονισμός διατηρεί τον πυρήνα της Οδηγία του 1995, υιοθετεί και νέα δικαιώματα για τα υποκείμενα των δεδομένων με σκοπό την πληρέστερη προστασία τους, τα οποία περιγράφονται κατωτέρω¹⁹:

- Ευκολότερη πρόσβαση στα δεδομένα τους²⁰, υπό την έννοια ότι τα υποκείμενα των δεδομένων θα έχουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων τους και αυτές οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι διαθέσιμες με σαφή και κατανοητό τρόπο.

---

¹⁸Άρθρα 2 και 3 του Κανονισμού.

¹⁹European Commission - Fact Sheet, "Questions and Answers - Data protection reform", Brussels, 21 December 2015, MEMO/15/6385.

²⁰Άρθρο 15 του Κανονισμού.

- Νέο δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων, καθιστώντας ευκολότερη τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ παρόχων υπηρεσιών^{21,22}.
- Σαφέστερο δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»)²³, όταν ένα άτομο δεν επιθυμεί πλέον την επεξεργασία των δεδομένων του και υπό τον όρο ότι δεν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να τη διατήρησή τους, τα δεδομένα θα διαγράφονται· το νέο αυτό δικαίωμα σχετίζεται περισσότερο με την προστασία της ιδιωτικής ζωής των ατόμων και όχι τόσο με τη διαγραφή παρελθόντων γεγονότων ή τον περιορισμό της ελευθερίας του Τύπου.
- Γνωστοποίηση παραβιάσεων δεδομένων (breach notification)²⁴, μέσω του υπεύθυνου επεξεργασίας ο οποίος υποχρεούται εντός 72 ωρών να κοινοποιεί τις παραβιάσεις στην αρμόδια εθνική εποπτική αρχή αλλά και στο υποκείμενο των δεδομένων εφόσον πηγάζουν σοβαροί κίνδυνοι γι' αυτό από την συγκεκριμένη παραβίαση.

Παράλληλα ο νέος Κανονισμός επικαιροποιεί και εκσυγχρονίζει τις αρχές στις οποίες οικοδομείται η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως κατωτέρω:

- Προστασία των δεδομένων *«ήδη από το σχεδιασμό και εξ ορισμού»*²⁵ (Data protection by design and by default): Η αρχή αυτή αποτελεί σήμερα βασικό στοιχείο των κανόνων προστασίας δεδομένων της ΕΕ και συνδέεται στενά με την επιβολή. Ο όρος *«ήδη από σχεδιασμό»* δηλώνει ότι οποιαδήποτε ενέργεια που αναλαμβάνει μια επιχείρηση, η οποία αφορά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, πρέπει να γίνεται με γνώμονα την προστασία των δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής σε κάθε βήμα. Οι διασφαλίσεις και οι μηχανισμοί θα πρέπει να ενσωματωθούν καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής της εφαρμογής, της υπηρεσίας ή του προϊόντος. Η έκφραση *«εξ ορισμού»* αναφέρεται

²¹Βλ. Article 29 WP, Guidelines on the right to data portability, 16/EN, WP 2042, rev01, as last revised and adopted on 5 April 2017.

²²Άρθρο 20 του Κανονισμού.

²³ Άρθρο 17 του Κανονισμού

²⁴Άρθρο 33 του Κανονισμού και αιτιολογική σκέψη 85

²⁵Άρθρο 25 του Κανονισμού και στην αιτιολογική σκέψη 78.

στην ενεργοποίηση αυτών των διασφαλίσεων ως προεπιλεγμένη ρύθμιση χωρίς καμία χειροκίνητη εισαγωγή από τον τελικό χρήστη.

- Αυστηρότερη επιβολή των κανόνων²⁶: οι αρχές προστασίας δεδομένων θα είναι σε θέση να επιβάλλουν πρόστιμα σε επιχειρήσεις που δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες της ΕΕ μέχρι 4% του συνολικού ετήσιου κύκλου εργασιών τους.
- Αυστηροποίηση των προϋποθέσεων της παροχής συγκατάθεσης των υποκειμένων των δεδομένων²⁷. Η συγκατάθεση πρέπει να παρέχεται ελεύθερα να είναι συγκεκριμένη και αδιαμφισβήτητη. Ακόμη τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν την δυνατότητα να ανακαλούν τη συγκατάθεση τους τόσο εύκολα όσο την παρείχαν το πρώτον. Τέλος, όταν δίδεται συγκατάθεση για την επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, απαιτείται να είναι ρητή.
- «Μηχανισμός μίας στάσης»²⁸: Οι επιχειρήσεις θα συνδιαλέγονται μόνο με μια ενιαία εποπτική αρχή και όχι με 28, όπως μέχρι τώρα ίσχυε, καθιστώντας απλούστερο και οικονομικότερο στις επιχειρήσεις να ασκούν τις δραστηριότητές τους στην ΕΕ.
- Ενίσχυση της προστασίας των ανηλίκων που χαρακτηρίζονται ως «ευάλωτα φυσικά πρόσωπα»²⁹: με αυστηρότερους κανόνες και υποχρεώσεις για τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Όταν οι υπηρεσίες προσφέρονται απευθείας σε ένα παιδί, η ειδοποίηση περί απορρήτου πρέπει να είναι γραμμένη με τρόπο σαφή και απλό, το οποίο θα καταλάβει ένα παιδί και καθίσταται σύννομη μόνο όταν τηρούνται τα προβλεπόμενα ηλικιακά όρια. Εάν το παιδί είναι ηλικίας κάτω των 16 ετών, η επεξεργασία αυτή είναι σύννομη μόνο εάν και στον βαθμό που η εν λόγω συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού.

---

²⁶Άρθρα 83-84 του Κανονισμού.

²⁷Άρθρο 7 του Κανονισμού.

²⁸Άρθρα 51-54 του Κανονισμού.

²⁹Άρθρο 8 και αιτιολογική σκέψη 38, 58, 71.

IV. Η επιστημονική έρευνα υπό τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων

1. Η έννοια της επιστημονικής έρευνας

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 δεν υιοθετεί συγκεκριμένο ορισμό της επιστημονικής έρευνας. Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 159 γίνεται προσπάθεια προσέγγισης της έννοιάς της, η οποία θα πρέπει να ερμηνεύεται «διασταλτικά»³⁰ και μπορεί να περιλαμβάνει «την τεχνολογική ανάπτυξη και επίδειξη», την βασική ή εφαρμοσμένη έρευνα, την ιδιωτικά χρηματοδοτούμενη έρευνα καθώς και την έρευνα για τη δημόσια υγεία. Ακόμη γίνεται και μνεία του άρθρου 179 παρ.1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), μέσω του οποίου η ΕΕ προάγει «τον στόχο της ενίσχυσης των επιστημονικών και τεχνολογικών βάσεων, με την επίτευξη ενός ευρωπαϊκού χώρου έρευνας στον οποίο οι ερευνητές, οι επιστημονικές γνώσεις και η τεχνολογία κυκλοφορούν ελεύθερα». Τα ως άνω δημιουργούν ερμηνευτικά προβλήματα κυρίως σε δύο άξονες:

Πρώτον, αναφορικά με την ιδιωτική έρευνα, η οποία υπό την έννοια της τεχνολογικής ανάπτυξης αρχικά λογίζεται ως έρευνα στα πλαίσια του νέου Κανονισμού, ωστόσο για να βρίσκεται εν τέλει εντός του ρυθμιστικού πεδίου που ο Κανονισμός καθορίζει, απαιτείται και δημοσιοποίηση αυτής ή των αποτελεσμάτων της.

Δεύτερον, ερμηνευτική ασάφεια εντοπίζεται σχετικά με την έρευνα που διενεργείται για εταιρικούς σκοπούς, όπως αυτή που γίνεται για την βελτίωση του τελικού παραγόμενου προϊόντος. Η προβληματική εντοπίζεται στο γεγονός πως η έρευνα για εταιρικούς σκοπούς συνήθως δεν δύναται να κοινοποιηθεί σε αντίθεση με την έρευνα που γίνεται για ακαδημαϊκούς σκοπούς και δημοσιοποιείται ώστε να συμβάλει στην γνώση.

Κάνοντας ένα επιλογικό σχόλιο αναφορικά με την έννοια της επιστημονικής έρευνας μπορούμε να πούμε ότι άτυπα τίθενται κάποια κριτήρια στον Κανονισμό. Συγκεκριμένα, απαιτείται αφενός δημοσιοποίηση της έρευνας και των αποτελεσμάτων αυτής και αφετέρου κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η συμβολή στη

---

³⁰ N. Bertels, 'Scientific research under the GDPR: what will change?', KU Leuven CITIP, 1 Ιουνίου 2016, <https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/scientific-research-under-gdpr-what-will-change>.

γενικευμένη γνώση της επιχειρούμενης κάθε φορά έρευνας έτσι ώστε να μπορεί να ενταχθεί στο ρυθμιστικό πεδίο του Κανονισμού.

2. Η επιστημονική έρευνα ως νομική βάση επεξεργασίας

Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να είναι δίκαιη και νόμιμη. Ένας τρόπος με τον οποίο ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί νόμιμα να επεξεργαστεί τα προσωπικά δεδομένα είναι η συναίνεση του υποκειμένου δεδομένων. Η συναίνεση πρέπει να είναι «*ξεκάθαρη*» και να δίδεται για συγκεκριμένο σκοπό. Αυτό εγείρει προκλήσεις για την επιστημονική έρευνα καθώς όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 33 «*δεν είναι δυνατόν να προσδιορίζεται πλήρως ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς επιστημονικής έρευνας κατά τον χρόνο συλλογής των δεδομένων*». Απαντήσεις στις προκλήσεις αυτές επιχειρεί να δώσει η παρ. 4 του άρθρου 6 κατά την οποία η περαιτέρω επεξεργασία³¹ επιτρέπεται επίσης για «*συμβατούς*» σκοπούς. Στην αιτιολογική σκέψη 50 διευκρινίζεται ότι η περαιτέρω επεξεργασία για ερευνητικούς σκοπούς «*πρέπει να θεωρείται συμβατή*».

Το άρθρο 6 παρ. 1 ορίζει τις προϋποθέσεις της νόμιμης επεξεργασίας, στις οποίες περιλαμβάνεται τόσο η συναίνεση όσο και η επεξεργασία όταν είναι απαραίτητη για τους σκοπούς των έννομων συμφερόντων που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας. Αν και η επιστημονική έρευνα δεν αποτελεί αυτοδικαίως νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων μπορεί ωστόσο να αποτελέσει έννομο συμφέρον του υπεύθυνου επεξεργασίας και να θεωρηθεί αποδεκτή³².

Περαιτέρω κατά παρέκκλιση της αρχής του περιορισμό του σκοπού, στο άρθρο 5 παρ. 1 στοιχείο β ορίζεται ότι «*η περαιτέρω επεξεργασία για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς δεν θεωρείται ασύμβατη με τους αρχικούς σκοπούς σύμφωνα με το άρθρο 89 παρ. 1*».

---

³¹Ως «*περαιτέρω επεξεργασία*» νοείται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς άλλους από εκείνους για τους οποίους τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν. Αιτιολογική σκέψη 50.

³²Άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ του Κανονισμού.

Συνοψίζοντας ο Κανονισμός δίνει τη δυνατότητα στην επιστημονική έρευνα να αποτελέσει νομική βάση επεξεργασίας σε δύο περιπτώσεις: (1) ελλείψει συγκεκριμένης συναίνεσης των υποκειμένων ως περαιτέρω επεξεργασία για συμβατούς σκοπούς και (2) ως έννομο συμφέρον των υπευθύνων επεξεργασίας. Σε κάθε περίπτωση δεν θα πρέπει να βλάπτονται το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων.

3. Επεξεργασία για επιστημονικούς σκοπούς ως έκφανση «έννομων συμφερόντων»

Τι εμπίπτει όμως στην έννοια των εννόμων συμφερόντων των υπευθύνων επεξεργασίας και πως μπορεί να στοιχειοθετηθεί η έννοια αυτή στα πλαίσια του Κανονισμού χρήζει διερεύνησης; Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 47 στην έννοια των «εννόμων συμφερόντων» λαμβάνονται υπόψη οι «θεμιτές προσδοκίες των υποκειμένων των δεδομένων βάσει της σχέσης τους με τον υπεύθυνο επεξεργασίας». «Τέτοιο έννομο συμφέρον θα μπορούσε λόγου χάρη να υπάρχει όταν υφίσταται σχετική και κατάλληλη σχέση μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας, όπως αν το υποκείμενο των δεδομένων είναι πελάτης του υπευθύνου επεξεργασίας ή βρίσκεται στην υπηρεσία του». Σε κάθε περίπτωση η ύπαρξη των εννόμων συμφερόντων θα πρέπει να διερευνάται προσεκτικά ενώ αυτό που κάθε φορά θα πρέπει να αποσαφηνίζεται είναι αν και κατά πόσο το υποκείμενο των δεδομένων θα μπορούσε κατά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων του να αναμένει εύλογα την επεξεργασία για τον σκοπό αυτό.

Περαιτέρω και σύμφωνα με τη γνωμοδότηση της Ομάδας του άρθρου 29 (Article 29 Working Party, WP29),³³ που δόθηκε στα πλαίσια της Οδηγίας 95/46/EK καθώς

---

³³Επί του παρόντος, όλες οι ευρωπαϊκές αρχές προστασίας δεδομένων συνεδριάζουν στο πλαίσιο της ομάδα προστασίας των προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Article 29 Working Party, WP29) και στο εξής «ομάδα του άρθρου 29», όπως ορίζεται στο άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46 / EK για την προστασία των δεδομένων. Αυτός ο φορέας θα αντικατασταθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (European Data Protection Board, EDPB), το οποίο θα απαρτίζεται από τον προϊστάμενο μίας εποπτικής αρχής κάθε Κράτους-μέλους και από τον Ευρωπαϊκό Επόπτη Προστασίας Δεδομένων ή τους αντίστοιχους εκπροσώπους τους και την Επιτροπή (χωρίς η τελευταία να έχει δικαίωμα ψήφου). Ο πρόεδρος του EDPB θα επιλεγεί μεταξύ των μελών του. Όπως και με την ομάδα εργασίας του άρθρου 29, το EDPB θα παρακολουθεί την ορθή εφαρμογή των νέων κανόνων προστασίας δεδομένων, θα συμβουλεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για

και εκεί υπήρχε όμοια νομική βάση για την επιστημονική έρευνα, διαπιστώθηκε ότι η επεξεργασία για ερευνητικούς σκοπούς (συμπεριλαμβανομένης της έρευνας για λόγους άμεσης εμπορικής προώθησης) θα μπορούσε να αποτελέσει έννομο συμφέρον, εφόσον εφαρμόζονται πάντα επαρκείς διασφαλίσεις από τους υπεύθυνους εξεργασίας³⁴.

Στο ίδιο πνεύμα και ο Κανονισμός, αν και δεν αναφέρει ρητά την επιστημονική έρευνα ως έννομο συμφέρον και βάση επεξεργασίας, στην αιτιολογική σκέψη 157 απαριθμούνται τα οφέλη που τόσο σε επιστημονικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο μπορεί να αποφέρει η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν «να αποτελέσουν τη βάση για την εκπόνηση και εφαρμογή πολιτικής βασισμένης στη γνώση, να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής ορισμένων ανθρώπων και να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών υπηρεσιών». Ως έννομο συμφέρον εκτός από την επιστημονική έρευνα μπορεί να θεωρείται και η επεξεργασία για σκοπούς άμεσης εμπορικής προώθησης, όπως ρητά αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 47. Κριτήριο αποτελούν πάντα οι αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας που συχνά κάμπτουν το έννομο συμφέρον των υπεύθυνων επεξεργασίας για χάρη των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων

Δεδομένου ότι εναπόκειται στον νομοθέτη να παρέχει διά νόμου τη νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις δημόσιες αρχές, τα ήδη εκτεθέντα εφαρμόζονται από ιδιωτικούς φορείς επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁵.

4. Παροχή πληροφοριών

Παρόλο που οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεν απαιτείται να έχουν πάντα τη ρητή συναίνεση των υποκειμένων προκειμένου να επεξεργαστούν τα δεδομένα τους,

---

κάθε σχετικό ζήτημα και θα παρέχει συμβουλές και καθοδήγηση σε διάφορα θέματα σχετικά με την προστασία των δεδομένων. Η καινοτομία του Κανονισμού είναι ότι το EDPB θα μπορεί να εκδίδει δεσμευτικές αποφάσεις σε περίπτωση διαφορών μεταξύ των εθνικών αρχών προστασίας δεδομένων, ενισχύοντας έτσι την συνεπή εφαρμογή των κανόνων προστασίας δεδομένων σε ολόκληρη την ΕΕ. (βλ. άρθρο 68 επόμενα του Κανονισμού).

³⁴Opinion 06/2014 of the Article 29 Data Protection Working Party on the notion of legitimate interests of the data controller under Article 7 of Directive 95/46/EC, adopted on 09.04.2014 (WP 217).

³⁵Άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ. του Κανονισμού.

υποχρεούνται να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα και να ενημερώνουν τα υποκείμενα των δεδομένων σχετικά με τη φύση των δραστηριοτήτων επεξεργασίας και τα δικαιώματα που διαθέτουν.

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας υποχρεούνται να παρέχουν αυτές τις πληροφορίες σε όλες τις περιστάσεις, ανεξάρτητα από το αν η συναίνεση των υποκειμένων αποτελεί τη νομική βάση για την επεξεργασία, «σε συνοπτική, διαφανή, κατανοητή και εύκολα προσβάσιμη μορφή, χρησιμοποιώντας σαφή και απλή διατύπωση».³⁶ Οι πληροφορίες αυτές καθώς και τα στοιχεία ταυτότητας και επικοινωνίας του υπευθύνου επεξεργασίας ή εκπροσώπου του θα πρέπει να δίδονται το πρώτον κατά τη συλλογή των δεδομένων. Εξάιρεση από την παροχή των πληροφοριών προβλέπεται σε περίπτωση που το υποκείμενο των δεδομένων διαθέτει ήδη τις πληροφορίες αυτές³⁷.

Επιπλέον, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να παρέχει, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 2, όλες τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εξασφάλιση θεμιτής και διαφανούς επεξεργασία όπως και τα δικαιώματα διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων, περιορισμού της επεξεργασίας, εναντίωσης στην επεξεργασία, καθώς και του δικαιώματος στη φορητότητα των δεδομένων³⁸.

Επικαιροποίηση των παρεχόμενων πληροφοριών οφείλει ο υπεύθυνος επεξεργασίας να δίδει όταν θέλει να προβεί σε περαιτέρω επεξεργασία των δεδομένων. Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 13 του Κανονισμού θα πρέπει να κοινοποιείται ο νέος ερευνητικός σκοπός, παράλληλα πάντα με τις πληροφορίες της παρ. 2 ώστε να διασφαλίζεται και πάλι η διαφάνεια κατά την περαιτέρω επεξεργασία ως και τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων³⁹.

Κατά το άρθρο 14 ακόμη και αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν έχει λάβει τα δεδομένα από το ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων αλλά από τρίτη πηγή οφείλει και πάλι να παράσχει παρόμοιες με τις άνω πληροφορίες. Επιπρόσθετη υποχρέωση είναι η κοινοποίηση της πηγής της συλλογής των δεδομένων. Οι πληροφορίες αυτές

---

³⁶Άρθρο 12 παρ. 1 του Κανονισμού.

³⁷Άρθρο 13 παρ. 1 και παρ.4 του Κανονισμού.

³⁸Άρθρο 13 παρ.2 περ. β του Κανονισμού.

³⁹W.R.M. Long, G. Scali, F. Blythe, 2016, EU General Data Protection Regulation available at: <https://www.sidley.com/~media/publications/gdpr-portfolio-section-iii-with-cover.pdf> (8 Sep. 2017).

θα πρέπει να κοινοποιούνται σε εύλογο χρονικό διάστημα με απώτατο χρονικό όριο το διάστημα ενός μήνα από την παραλαβή των δεδομένων.

Εξαίρεση στην υποχρέωση αυτή δημιουργείται όταν:

- το υποκείμενο των δεδομένων διαθέτει ήδη τις πληροφορίες,
- η παροχή τέτοιων πληροφοριών αποδεικνύεται αδύνατη ή θα συνεπαγόταν δυσανάλογη προσπάθεια,
- όταν οι πληροφορίες αυτές εμπίπτουν στο επαγγελματικό απόρρητο που ρυθμίζεται από το δίκαιο της ΕΕ ή Κράτους-μέλους, συμπεριλαμβανομένης της εκ του νόμου υποχρέωσης τήρησης απορρήτου.
- η απόκτηση ή κοινοποίηση των πληροφοριών αυτών ρυθμίζεται από το δίκαιο της ΕΕ ή Κράτους-μέλους, τηρώντας πάντα τις απαραίτητες διασφαλίσεις των δικαιωμάτων των υποκείμενων των δεδομένων.

5. Κατάλληλες διασφαλίσεις: τεχνικά και οργανωτικά μέτρα

Μία από τις πιο σημαντικές διατάξεις του Κανονισμού αποτελεί το άρθρο 89 παρ. 1 το οποίο ρυθμίζει τις εγγυήσεις που θα πρέπει να εφαρμόζονται από τους φορείς επεξεργασίας των δεδομένων μεταξύ άλλων και κατά την επεξεργασία για επιστημονικούς σκοπούς. Όπως διαφαίνεται και από το πνεύμα της διάταξης δεν αρκεί η απλή εφαρμογή εγγυήσεων αλλά σημασία έχει να επιλέγονται κάθε φορά οι καταλληλότερες.

Οι εν λόγω εγγυήσεις διασφαλίζουν ότι έχουν θεσπιστεί τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα με στόχο την τήρηση της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Προς αυτή την κατεύθυνση η ψευδωνυμοποίηση προτείνεται από τον Κανονισμό ως κατάλληλο τεχνικό μέτρο. Ως τέτοια χαρακτηρίζεται η διαδικασία κατά την οποία τα προσωπικά δεδομένα δεν μπορούν πλέον να αποδοθούν σε ένα συγκεκριμένο υποκείμενο των δεδομένων χωρίς τη χρήση πρόσθετων πληροφοριών, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές οι πρόσθετες πληροφορίες τηρούνται χωριστά⁴⁰. Ένας άλλος αποδεκτός τρόπος παροχής εγγυήσεων θα ήταν και η χρήση

---

⁴⁰ Αιτιολογική σκέψη 26 του Κανονισμού.

ανώνυμων δεδομένων⁴¹, όπου τα δεδομένα απεκδύονται πια του προσωπικού τους χαρακτήρα και εξ αυτού του λόγου μένουν εκτός ρυθμιστικού πεδίου του Κανονισμού⁴².

Ωστόσο η χρήση ανώνυμων δεδομένων δεν αποτελεί πάντα την εύκολη και ενδεδειγμένη λύση. Όπως ήδη επισημάνθηκε και από την Ομάδα του άρθρου 29⁴³, το γεγονός ότι τα δεδομένα είναι ανώνυμα δεν σημαίνει ότι δεν υπόκεινται σε επεξεργασία ή ότι δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για παράδειγμα ως στατιστικά στοιχεία, για τον εμπλουτισμό των υφιστάμενων προφίλ ατόμων, δημιουργώντας εκ νέου ζητήματα προστασία⁴⁴. Επομένως, η ανωνυμοποίηση δεν θα πρέπει να θεωρείται ως η «νόμιμη» μέθοδος επεξεργασίας per se και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι θα πρέπει να επαναξιολογούνται τακτικά από τους υπεύθυνους επεξεργασίας δεδομένων⁴⁵.

Άλλοι παράμετροι που θα πρέπει να συνυπολογίζονται κατά την παροχή εγγυήσεων και κυρίως αναφορικά με την ασφάλεια της επεξεργασίας, συνιστώντας παράλληλα τα οργανωτικά μέτρα, δίδονται στο άρθρο 32. Σύμφωνα με αυτό ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του *«τις τελευταίες εξελίξεις της τεχνολογίας, το κόστος εφαρμογής και τη φύση, το πεδίο εφαρμογής, το πλαίσιο και τους σκοπούς της επεξεργασίας, καθώς και τους κινδύνους διαφορετικής πιθανότητας επέλευσης και σοβαρότητας για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων»*.

6. Περαιτέρω διασφαλίσεις

Περαιτέρω διασφαλίσεις προβλέπονται στο άρθρο 35 παρ. 3 στοιχείο α. Εκεί απαιτείται από τους υπεύθυνους επεξεργασίας να διενεργούν *«συστηματική και*

---

⁴¹ «Δηλαδή δεδομένα ή πληροφορίες δεν σχετίζονται προς ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο ή σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν καταστεί ανώνυμα κατά τρόπο ώστε η ταυτότητα του υποκειμένου των δεδομένων να μην μπορεί ή να μην μπορεί πλέον να εξακριβωθεί.»

⁴² Άρθρο 2 του Κανονισμού.

⁴³ Article 29 Working Party, Opinion 05/2014 on anonymization techniques, 10 April 2014, p. 11–12.

⁴⁴ Leslie Stevens, The Proposed Data Protection Regulation and Its Potential Impact on Social Sciences Research in the UK, European Data Protection Law Review, Volume 1 (2015), Issue 2, Pages 97 – 112, available at: <https://doi.org/10.21552/EDPL/2015/2/4>.

⁴⁵ L. Bolognini, & C. Bistolfi, 'Pseudonymization and impacts of Big (personal/anonymous) Data processing in the transition from the Directive 95/46/EC to the new EU General Data Protection Regulation', Computer Law & Security Review 2017, vol. 33, issue 2, p. 171–181. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/j.clsr.2016.11.002>.

εκτενή αξιολόγηση προσωπικών πτυχών σχετικά με φυσικά πρόσωπα, η οποία βασίζεται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, και στην οποία βασίζονται αποφάσεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα σχετικά με το φυσικό πρόσωπο ή ομοίως επηρεάζουν σημαντικά το φυσικό πρόσωπο».

Περιγράφοντας την έννοια της εκτίμησης αντίκτυπου (επιπτώσεων) κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Data Protection Impact Assessment, DPIA), μπορούμε να δανειστούμε τον ορισμό που έδωσε το WP29⁴⁶ σύμφωνα με το οποίο⁴⁷: «*Η εκτίμηση αντίκτυπου είναι μια διαδικασία που αποσκοπεί στην περιγραφή της επιχειρούμενης επεξεργασίας, τηρώντας τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, αλλά και τη διαχείριση των κινδύνων που ενδέχεται να προκύψουν από την επεξεργασία αυτή, ικανούς να βλάψουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων (υποκειμένων των δεδομένων), αξιολογώντας και προσδιορίζοντας παράλληλα μέτρα αντιμετώπισής τους*». Η διαδικασία αυτή αποτελεί το κλειδί της τήρησης της αρχής της λογοδοσίας, καθώς βοηθά τους υπεύθυνους επεξεργασίας όχι μόνο να αναπτύξουν κατάλληλες τακτικές αλλά και να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις του Κανονισμού, αποδεικνύοντας ότι έχουν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με αυτόν. Τα ως άνω περί παροχής διασφαλίσεων λεχθέντα παράλληλα συνθέτουν και την έννοια της ευθύνης του υπευθύνου επεξεργασίας που περιγράφεται στο άρθρο 24 και ως γενική υποχρέωση ισχύει και για την επεξεργασία για επιστημονικούς σκοπούς ασχέτως αν τυγχάνουν εφαρμογής οι ειδικότερες εγγυήσεις του άρθρου 89.

i). Πότε είναι υποχρεωτική η εκτίμηση επιπτώσεων DPIA;

Η διεξαγωγή αξιολόγησης για την εκτίμηση των επιπτώσεων δεν προβλέπεται υποχρεωτικά για κάθε μορφή επεξεργασίας δεδομένων ανεξαιρέτως. Ο Κανονισμός την καθιστά υποχρεωτική μόνο όταν μια επεξεργασία «ενδέχεται να οδηγήσει σε

---

⁴⁶Working Party on the protection of individuals with regard to the processing of personal data set up in accordance with Article 29 of Directive 95/46/EC.

⁴⁷WP29 Guidelines on Data Protection Impact Assessment (DPIA) and determining whether processing is “likely to result in a high risk” for the purposes of Regulation 2016/679, wp248.

υψηλό κίνδυνο για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων»⁴⁸. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η συμβολή της όταν εισάγεται νέα τεχνολογία επεξεργασίας δεδομένων. Επιπλέον σε περιπτώσεις όπου δεν είναι σαφές εάν απαιτείται DPIA, η Ομάδα του άρθρου 29 συνιστά τη διενέργειά της καθώς σε κάθε περίπτωση αποτελεί μέσο συμμόρφωσης για τους υπευθύνους επεξεργασίας. Προς καθοδήγηση των ενδιαφερομένων η παρ. 3 του άρθρου 35 παρέχει μία μη εξαντλητική λίστα των περιπτώσεων κατά τις οποίες η μεταποίηση «ενδέχεται να προκαλέσει υψηλό κίνδυνο».

ii). Πρότυπο αξιολόγησης εκτίμησης επιπτώσεων: DPIA Template⁴⁹

Στον ενεργειακό τομέα αναφορικά με τα δεδομένα από τους έξυπνους μετρητές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάστηκε με την Ομάδα Εργασίας για του έξυπνους μετρητές (Smart Grids Task Force) για την ανάπτυξη ενός προτύπου αξιολόγησης επιπτώσεων προστασίας δεδομένων για έξυπνα δίκτυα και συστήματα έξυπνης μέτρησης. Το πρότυπο επιδιώκει να διασφαλίσει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων που σχετίζονται με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής κατά την ανάπτυξη εφαρμογών και συστημάτων έξυπνων δικτύων και την ανάπτυξη έξυπνων μετρητών. Επιπλέον, το παρόν εγχείρημα συνίσταται σε ένα εργαλείο αξιολόγησης και λήψης αποφάσεων που βοηθά τους φορείς που σχεδιάζουν ή εκτελούν επενδύσεις σε έξυπνα δίκτυα να εντοπίζουν και να προβλέπουν κινδύνους, που ενδέχεται να προκύψουν αναφορικά με την προστασία των δεδομένων, την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την ασφάλεια.⁵⁰ Η πρωτοβουλία αυτή σκοπό έχει να βοηθήσει τον τομέα της ενέργειας να προσδιορίσει τους κινδύνους αυτούς εξ αρχής και να σχεδιάσει σε σωστή βάση την βιώσιμη ανάπτυξη των έξυπνων δικτύων⁵¹.

⁴⁸ Άρθρο 35 παρ. 1 του Κανονισμού, όπως διευκρινίζεται στο άρθρο 35 παρ. 3 και συμπληρώνεται από το άρθρο 35 παρ. 4.

⁴⁹ Smart Grid Task Force 2012-14, Data Protection Impact Assessment Template for Smart Grid and Smart Metering systems, available at: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_dpia_smart_grids_forces.pdf, (10 Αυγ. 2017).

⁵⁰ ECSP Report: Cyber Security in the Energy Sector, February 2017, σελίδα 45.

⁵¹ Smart Grid Task Force 2012-14, Data Protection Impact Assessment Template for Smart Grid and Smart Metering systems, available at: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_dpia_smart_grids_forces.pdf, (10 Αυγ. 2017).

7. Παρεκκλίσεις από τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων

Παρά τις δικλείδες ασφαλείας και την παροχή εγγυήσεων για την προάσπιση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων ο Κανονισμός παρέχει συγκεκριμένες παρεκκλίσεις μεταξύ άλλων και για την επιστημονική έρευνα. Οι παρεκκλίσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

(α) σε αυτές που προβλέπονται αυτοδικαίως από τον Κανονισμό, και,

(β) σε αυτές που στηρίζονται στη νομοθεσία των Κρατών-μελών ή εν γένει της ΕΕ.

Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν οι παρεκκλίσεις των άρθρων 17 και 21 παρ. 6 όπου το δικαίωμα στη λήθη και το δικαίωμα εναντίωσης περιορίζονται όταν διακυβεύεται η ακεραιότητα μιας ερευνητικής διαδικασίας ή όταν *«η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση καθήκοντος που ασκείται για λόγους δημόσιου συμφέροντος»* αντίστοιχα.

Στη δεύτερη κατηγορία εμπίπτουν οι παρεκκλίσεις που προβλέπονται στις παρ. 2 και 3 του άρθρου 89. Συγκεκριμένα το δικαίωμα πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής, περιορισμού της επεξεργασίας και εναντίωσης δύνανται να περιοριστούν από το δίκαιο της ΕΕ ή των Κρατών-μελών, για ερευνητικούς σκοπούς υπό την επιφύλαξη εφαρμογής κατάλληλων διασφαλίσεων. Κρίσιμο στοιχείο είναι *«οι εν λόγω παρεκκλίσεις να είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση των εν λόγω σκοπών»*⁵².

Ομοίως για την επεξεργασία για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, μεταξύ άλλων και για επιστημονικούς σκοπούς, πέραν των ανωτέρω παρεκκλίσεων, τα Κράτη-μέλη, νομοθετώντας προς τούτο, μπορούν να περιορίσουν το δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων⁵³ καθώς και να αποφύγουν την υποχρέωση γνωστοποίησης όσον αφορά τη διόρθωση ή τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή τον περιορισμό της επεξεργασίας⁵⁴ εφόσον κινδυνεύει και πάλι η επίτευξη των ειδικών επιδιωκόμενων σκοπών⁵⁵.

---

⁵² Άρθρο 89 παρ.2 του Κανονισμού.

⁵³ Άρθρο 20 του Κανονισμού.

⁵⁴ Άρθρο 19 του Κανονισμού.

⁵⁵ Άρθρο 89 παρ.3 του Κανονισμού.

V. Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη αναλύθηκε η συμβολή των έξυπνων δικτύων και συνακόλουθα των ενεργειακών δεδομένων για τη μετάβαση σε ένα σύστημα χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. Μετά την εννοιολογική προσέγγιση των έξυπνων δικτύων και την σε αδρές γραμμές περιγραφή του νέου νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καταδείχθηκαν οι προκλήσεις που η χρήση των ενεργειακών δεδομένων ενέχει από πλευράς προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων.

Στη συνέχεια εξετάστηκε η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για λόγους επιστημονικής έρευνας, θέμα που θα απασχολήσει ιδιαίτερα τους συμμετέχοντες στην αγορά ενέργειας και όχι μόνο, καθώς η επεξεργασία των ενεργειακών δεδομένων μέσω της επιστημονικής έρευνας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη συλλογή ασφαλών συμπερασμάτων ως προς την κατανάλωση ενέργειας στον ευρωπαϊκό χώρο για την επίτευξη των στόχων που η ΕΕ θέτει, αλλά και σημαντικό εργαλείο για τους καταναλωτές στην προσπάθειά τους να ενδυναμώσουν τη θέση τους και να συμμετέχουν ενεργά στην αγορά ενέργειας.

Όπως καταδείχθηκε στις ενότητες που προηγήθηκαν η επιστημονική έρευνα προτάσσεται σε σχέση με τους λοιπούς λόγους επεξεργασίας δεδομένων καθώς ο Κανονισμός δίνει τη δυνατότητα στην επιστημονική έρευνα να αποτελέσει νομική βάση επεξεργασίας ακόμη και ελλείψει συγκεκριμένης συναίνεσης των υποκειμένων ως περαιτέρω επεξεργασία για συμβατούς σκοπούς ή ως έννομο συμφέρον των υπευθύνων επεξεργασίας. Τα ως άνω ισχύουν εφόσον δεν βλάπτονται το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων. Σημείο εκκίνησης αποτελεί πάντα η έννοια της επιστημονικής έρευνας με τον Κανονισμό να υιοθετεί έναν ευρύ ορισμό περιλαμβάνοντας δραστηριότητες τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών φορέων. Στην εποχή όμως των big data ίσως ο ευρύς αυτός ορισμός αποτελέσει την κερκόπορτα και δώσει την ευκαιρία στους φορείς επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα να άρουν τις κατά τα άλλα ισχυρές δεσμεύσεις που η εφαρμογή του Κανονισμού επισύρει. Αυτό όμως που σαφώς συνάγεται από το

πνεύμα του Κανονισμού είναι η ενθάρρυνση της καινοτομίας με παράλληλη εφαρμογή κατάλληλων διασφαλίσεων.